

บทที่ 7

ดุลยภาพของผู้ผลิตในตลาดแบ่งขั้นไม่สมบูรณ์ (Imperfectly Competitive Market)

7.1 ประเภทของตลาดแบ่งขั้นไม่สมบูรณ์

ตลาดที่มีการแบ่งขั้นไม่สมบูรณ์ อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ

- ตลาดผูกขาด(Monopoly)
- ตลาดกึ่งแบ่งขั้นกึ่งผูกขาด(Monopolistic Competition)
- ตลาดผู้ขายน้อยราย(Oligopoly)

7.2 ตลาดผูกขาด (Monopoly)

ลักษณะของตลาดผูกขาด

ตลาดผูกขาดมีลักษณะสำคัญดังนี้คือ

1. มีผู้ผลิต/ขายเพียงรายเดียว
2. ไม่มีสินค้าอื่นที่สามารถทดแทนได้ใกล้เคียง
3. ผู้ผูกขาดมีอำนาจกำหนดราคาและปริมาณขาย
4. สามารถกีดกันไม่ให้มีคู่แข่งได้

สาเหตุที่ทำให้เกิดการผูกขาด

1. ผู้ผลิตหลายรายรวมตัวกันเป็นบริษัทเดียว
2. ได้ลิขสิทธิ์ผูกขาดตามกฎหมาย เช่น กิจการสาธารณูปโภค โรงงานยาสูบ
3. ต้องทำการผลิตขนาดใหญ่และลงทุนสูงมากจึงจะมีประสิทธิภาพ ทำให้ในท้องถิ่นหนึ่ง หรือในประเทศหนึ่งมีกิจกรรมประเภทนี้ได้เพียงกิจการใหญ่กิจการเดียว และไม่มีกิจกรรมรายย่อย แบ่งขั้นได้
4. เป็นเจ้าของทรัพยากรหรือวัตถุดิบในการผลิตสำคัญเพียงผู้เดียว
5. ได้ลิขสิทธิ์หรือลิขธิบัตรจากการคิดค้น ผู้อื่นลอกเลียนไม่ได้

คุณภาพของหน่วยธุรกิจในตลาดผูกขาด

คุณภาพของผู้ผลิตหรือหน่วยธุรกิจในตลาดผูกขาด ก็คือภาวะที่ผู้ผลิตได้กำไรสูงสุด (หรือขาดทุนน้อยที่สุด) โดยเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ผู้ผลิตอยู่ในภาวะคุณภาพก็คือ ผู้ผลิตต้องกำหนดราคาและปริมาณผลิต ณ ระดับที่ รายรับหน่วยสุดท้าย(MR)=ต้นทุนหน่วยสุดท้าย(MC)

การวิเคราะห์ภาวะคุณภาพในที่นี้จะแยกพิจารณาเป็น 2 กรณี เช่นเดียวกับกรณีการวิเคราะห์คุณภาพในตลาดที่มีการแข่งขันโดยสมบูรณ์ คือ

- กรณีคุณภาพในระยะสั้น
- กรณีคุณภาพในระยะยาว

คุณภาพของผู้ผูกขาดในระยะสั้น

(ก) กรณีตลาดผูกขาดที่ไม่มีการควบคุม

เนื่องจากการวิเคราะห์ภาวะคุณภาพของผู้ผลิตเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ที่ผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุด ตั้งนั้นการวิเคราะห์จึงต้องเกี่ยวข้องกับรายรับและต้นทุน แต่ลักษณะของเส้นต้นทุนในตลาดผูกขาดนั้น ไม่แตกต่างจากเส้นต้นทุนในตลาดที่มีการแข่งขันโดยสมบูรณ์ซึ่งศึกษาไปแล้วในบทที่ 6 ดังนั้น สิ่งที่จะต้องพิจารณา ก่อนจะวิเคราะห์ภาวะคุณภาพในตลาดผูกขาด ก็คือลักษณะของเส้นต้นทุนที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ อันได้แก่เส้นรายรับเฉลี่ย (AR) และเส้นรายรับหน่วยสุดท้าย (MR)

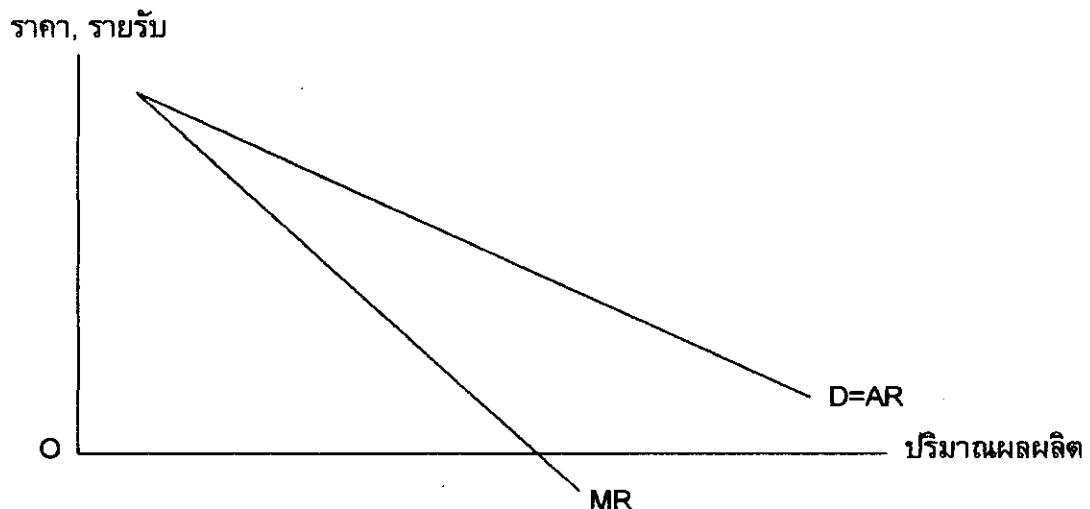
ในตลาดผูกขาด ผู้ผลิตจำเป็นจะต้องลดราคาลงถ้าหากต้องการขายสินค้าให้ได้จำนวนมากขึ้น เส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตจะเป็นเส้นเดียวกับเส้นรายรับเฉลี่ย (AR) และมีลักษณะทอคลงจากซ้ายไปขวา ส่วนเส้นรายรับหน่วยสุดท้าย (MR) นั้นจะทอคลงจากซ้ายไปขวา เช่นเดียวกัน แต่จะอยู่ใต้เส้น AR โดยมีค่าความชัน (slope) เป็น 2 เท่าของเส้น AR

ตัวอย่างจากตารางและรูปด้านบน จะแสดงถึงการคำนวณค่ารายรับรวม รายรับเฉลี่ย และรายรับหน่วยสุดท้าย ตลอดจนลักษณะของเส้นรายรับเฉลี่ยและรายรับหน่วยสุดท้าย ซึ่งจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ภาวะคุณภาพต่อไป

ตารางที่ 7.1
อุปสงค์ รายรับรวม(TR) รายรับเฉลี่ย(AR) และรายรับหน่วยสุดท้าย(MR)
ในตลาดผูกขาด

ราคา(P)	ปริมาณ(Q)	TR(PxQ)	$AR = \frac{TR}{Q}$	$MR = \frac{\Delta TR}{\Delta Q}$
10	1	10	10	10
9	2	18	9	8
8	3	24	8	6
7	4	28	7	4
6	5	30	6	2
5	6	30	5	0
4	7	28	4	-2

รูปที่ 7.1
เส้นรายรับเฉลี่ย(AR)และรายรับหน่วยสุดท้าย(MR) ในตลาดผูกขาด

ในระยะสั้น หน่วยธุรกิจที่เป็นผู้ผลิตอาจอยู่ในสถานการณ์ได้ 3 แบบคือ

1.ได้กำไรเกินปกติ

2.ได้กำไรปกติ

3.ขาดทุน ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 กรณีย่อย คือ

3.1 ขาดทุนแต่ยังดำเนินการผลิตต่อไป

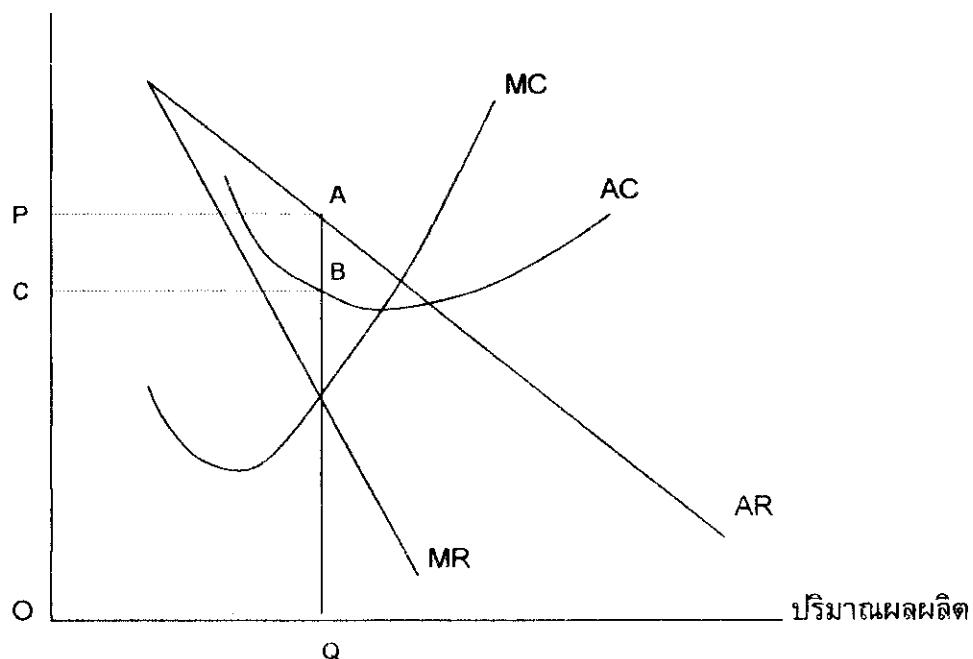
3.2 ขาดทุนและเลิกกิจการ

1.กรณีมีกำไรเกินปกติ

หน่วยธุรกิจในตลาดผู้ผลิต มีโอกาสจะได้กำไรเกินปกติ ซึ่งก็คือรายรับรวม (TR) สูงกว่าต้นทุนรวม (TC)

รูปที่ 7.2
ดุลยภาพในกรณีกำไรเกินปกติ

ราคา, รายรับ

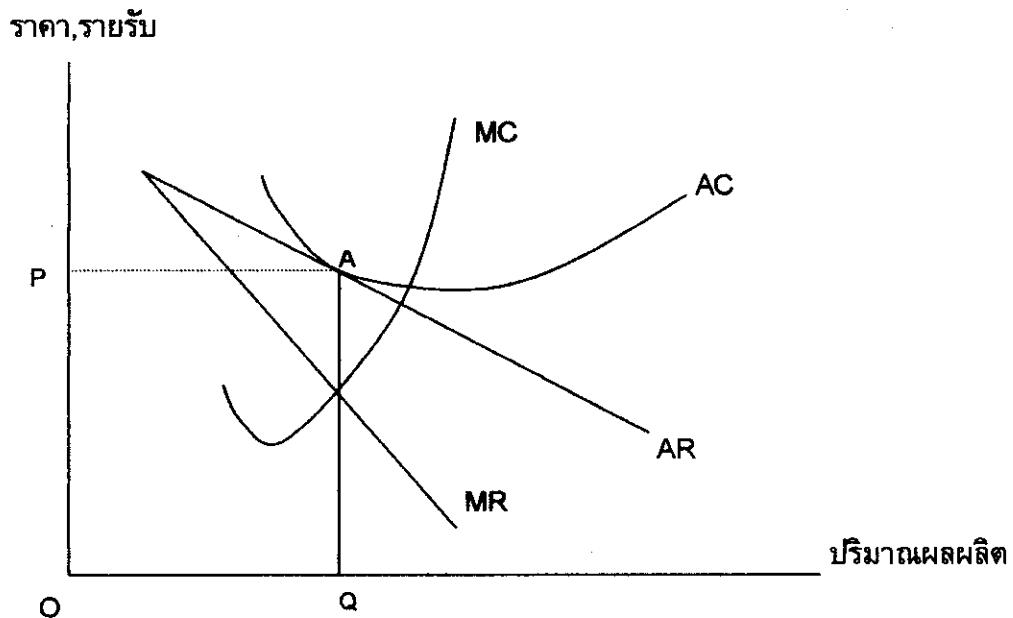

จากรูป ปริมาณผลิตที่เหมาะสมอยู่ ณ ระดับที่ $MR=MC$ ดังนั้นผลิต = OQ
 ณ ระดับการผลิต OQ นี้ รายรับเฉลี่ย(AR)= AQ ต้นทุนเฉลี่ย(AC)= BQ
 ดังนั้น กำไรต่อหน่วย = AB กำไรทั้งหมด = $AB \times OQ$
 $= AB \times CB$
 $=$ พื้นที่สี่เหลี่ยม $PABC$

2. กรณีกำไรงบดิ

แม้จะเป็นหน่วยธุรกิจในตลาดผูกขาด แต่ก็มีโอกาสที่จะได้กำไรเพียงแค่กำไรปกติ (กำไรทางเศรษฐศาสตร์ = 0) เท่านั้น ซึ่งอาจเนื่องจากประสิทธิภาพการผลิตที่ต่ำ ทำให้ต้นทุนต่อหน่วยสูงเกินไป

รูปที่ 7.3
ด้วยภาพในการกรณีกำไรปกติ

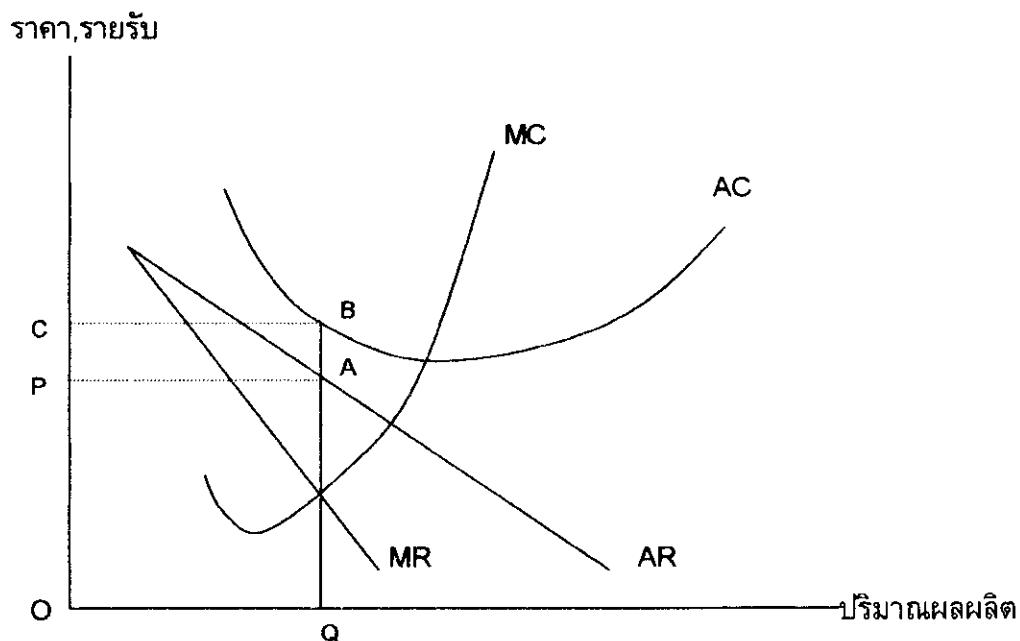
จากรูป ปริมาณผลิตที่เหมาะสมอยู่ที่ ณ ระดับการผลิตที่ $MR=MC$ ดังนั้นผลิต = OQ
 ที่การผลิต OQ นี้ รายรับเฉลี่ย(AR)= AQ ต้นทุนเฉลี่ย(AC)= AQ

รายรับเฉลี่ย = ต้นทุนเฉลี่ย ดังนั้นกำไร = 0 (มีเพียงกำไรปกติ)

3. กรณีขาดทุน

หน่วยธุรกิจมีโอกาสที่จะขาดทุนได้แม้ว่าจะเป็นธุรกิจผูกขาด ซึ่งโดยทั่วไปเป็น เพราะต้นทุนต่อหน่วยที่สูงเกินไปเป็นสำคัญ

รูปที่ 7.4
ดุลยภาพในกรณีขาดทุน

จากรูป ปริมาณผลิตที่เหมาะสมอยู่ ณ ระดับการผลิตที่ $MR=MC$ ดังนั้นผลิต $= OQ$

ที่ระดับการผลิต OQ นี้ รายรับเฉลี่ย (AR) $= AQ$ ต้นทุนเฉลี่ย (AC) $= BQ$

ดังนั้น ขาดทุนต่อหน่วย $= BA$ ขาดทุนทั้งหมด $= BA \times OQ$

$$= BA \times PA$$

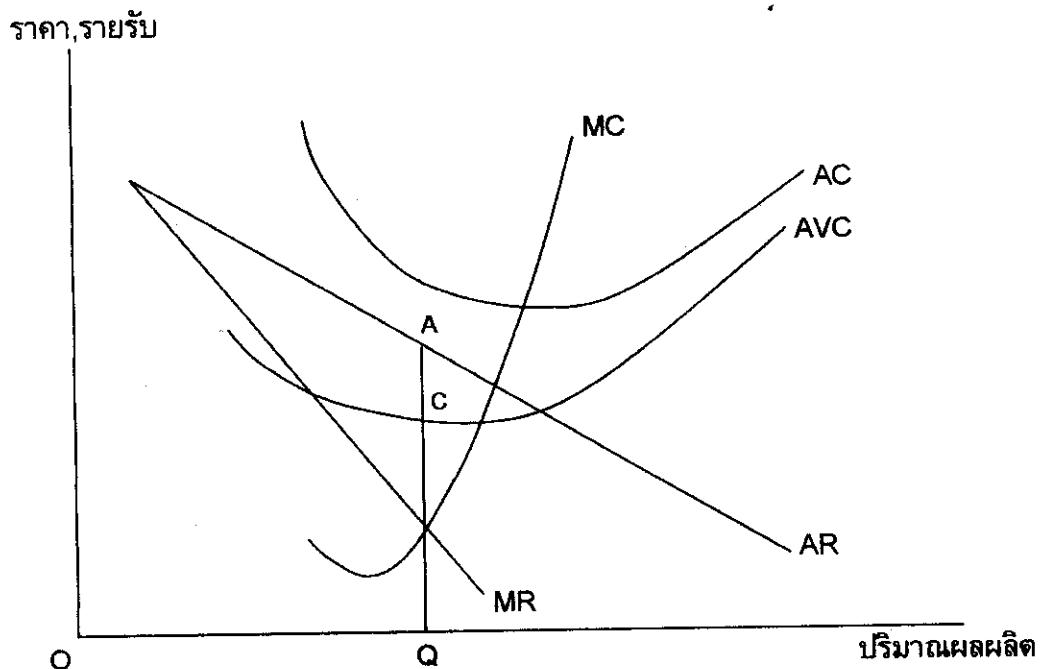
$$= พื้นที่สี่เหลี่ยม PCBA$$

3.1 ขาดทุนแต่ยังดำเนินการต่อ

การที่หน่วยธุรกิจขาดทุนนั้น ไม่จำเป็นว่าจะทำให้ต้องปิดกิจการเสมอไป โดยทั่วไป หน่วยธุรกิจจะคงดำเนินการผลิตต่อไปในภาวะขาดทุน ตราบใดที่ราคาหรือรายรับเฉลี่ย(AR) ยัง สูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย(AVC)

รูปที่ 7.5

ดุลยภาพกรณีขาดทุนแต่ยังผลิตต่อ

จากรูป ปริมาณผลิตที่เหมาะสมอยู่ ณ ระดับที่ $MR=MC$ ดังนั้นผลิต $= OQ$

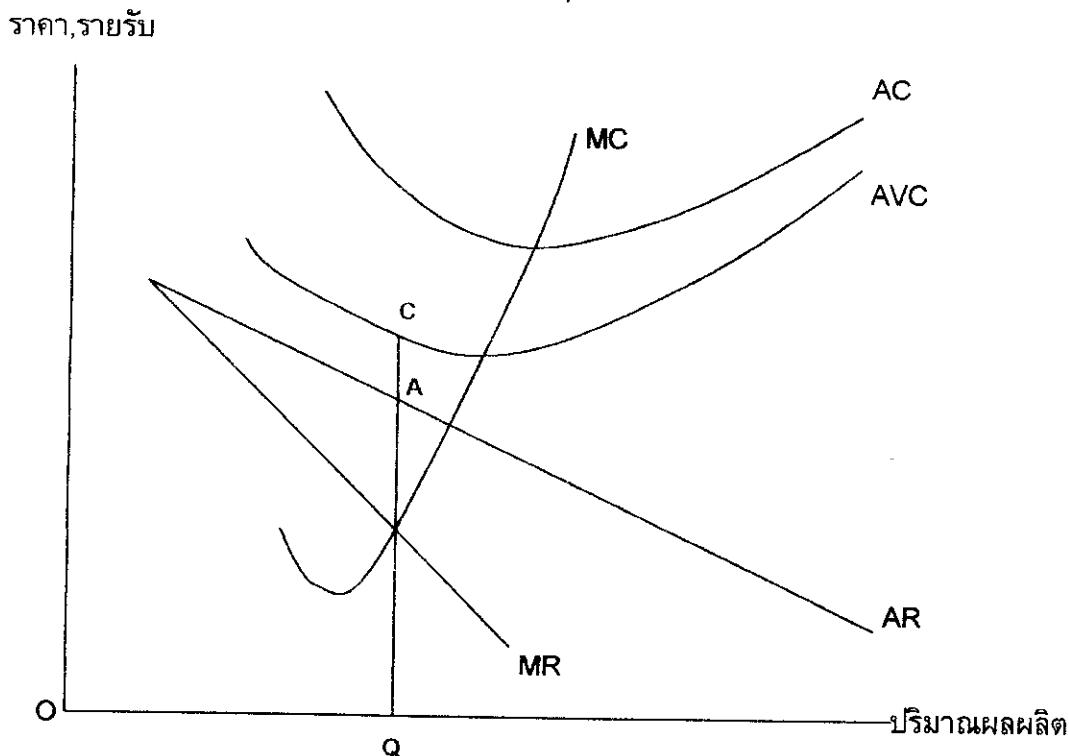
ที่ปริมาณผลิต OQ รายรับเฉลี่ย(AR) $= AQ$ ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย(AVC) $= CQ$

รายรับเฉลี่ย(AR) สูงกว่า ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย(AVC) ดังนั้นจึงผลิตต่อไป

3.2 ขาดทุนจนต้องปิดกิจการ

หน่วยธุรกิจในตลาดผูกขาดที่ขาดทุน จะปิดกิจการถ้าหาก ราคาหรือรายรับเฉลี่ย(AR) ต่ำกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย(AVC)

รูปที่ 7.6
ด้วยภาพกรณีขาดทุนจนต้องปิดกิจการ

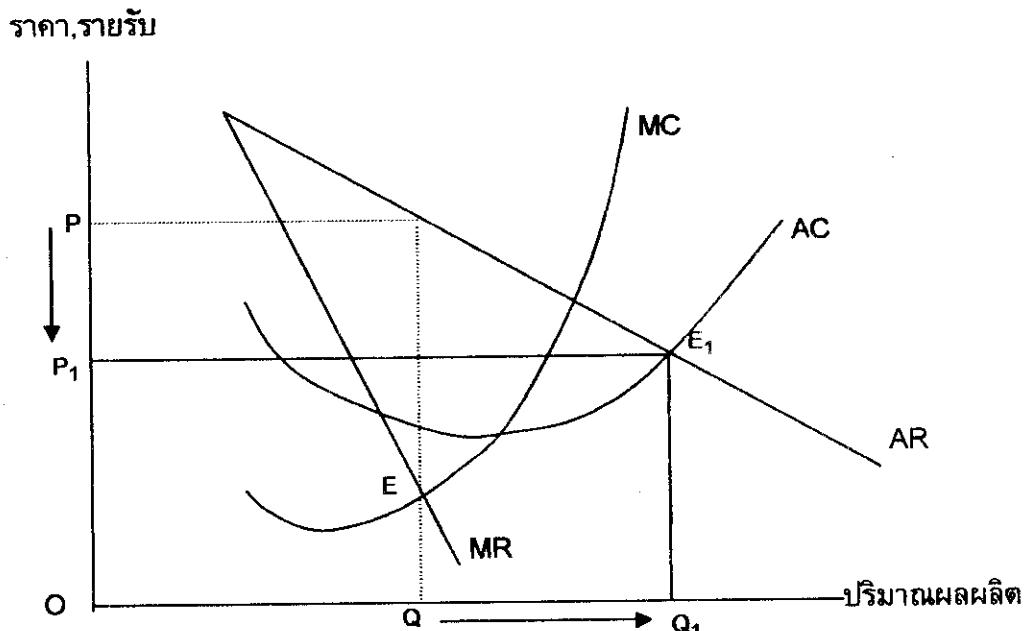
จากรูป ปริมาณผลผลิตที่เหมาะสมสมอยู่ ณ ระดับที่ $MR=MC$ ดังนั้นผลิต $= OQ$
 ที่ปริมาณผลิต OQ รายรับเฉลี่ย(AR)= AQ ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย(AVC)= CQ
 รายรับเฉลี่ย(AR) ต่ำกว่า ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย(AVC) ดังนั้นจึงปิดกิจการ

(ข) การนิศาคผูกขาดที่รัฐบาลควบคุม (Regulated Monopoly)

รัฐบาลอาจเข้ามายกเว้นคุณหน่วยธุรกิจคลาดผูกขาด เนื่องจากเกรงว่าการผูกขาดจะก่อให้เกิดผลเสียต่อประชาชนส่วนใหญ่ เมื่อรัฐบาลเข้ามายกเว้นอย่างธุรกิจด้วยวัตถุประสงค์นี้ จะทำให้อุดมุนหมายของการผลิต ไม่ใช่เพื่อกำไรสูงสุดอีกด้วย และดังนั้นจะไม่ผลิต ณ ระดับที่ $MR=MC$ แต่รัฐบาลจะกำหนดราคางานแบบไม่แสวงกำไร คือ ราคา(AR) = ต้นทุนเฉลี่ย(AC)

เพื่อให้กำไร = 0 หรือมีเพียงกำไรปกติ ราคาที่กำหนดให้เท่ากับต้นทุนเฉลี่ยเช่นนี้ เรียกว่า ราคายุติธรรม(Fair Price)

รูปที่ 7.7
การกำหนดราคายุติธรรม

จากรูป ถ้ารัฐบาลไม่ควบคุม หน่วยธุรกิจจะผลิตที่ $MR=MC$ (ที่จุด E)

ดังนั้นปริมาณผลผลิต = OQ ราคา = OP

แต่ถ้ารัฐบาลควบคุม หน่วยธุรกิจจะต้องผลิตที่ $AR=AC$ (ที่จุด E₁)

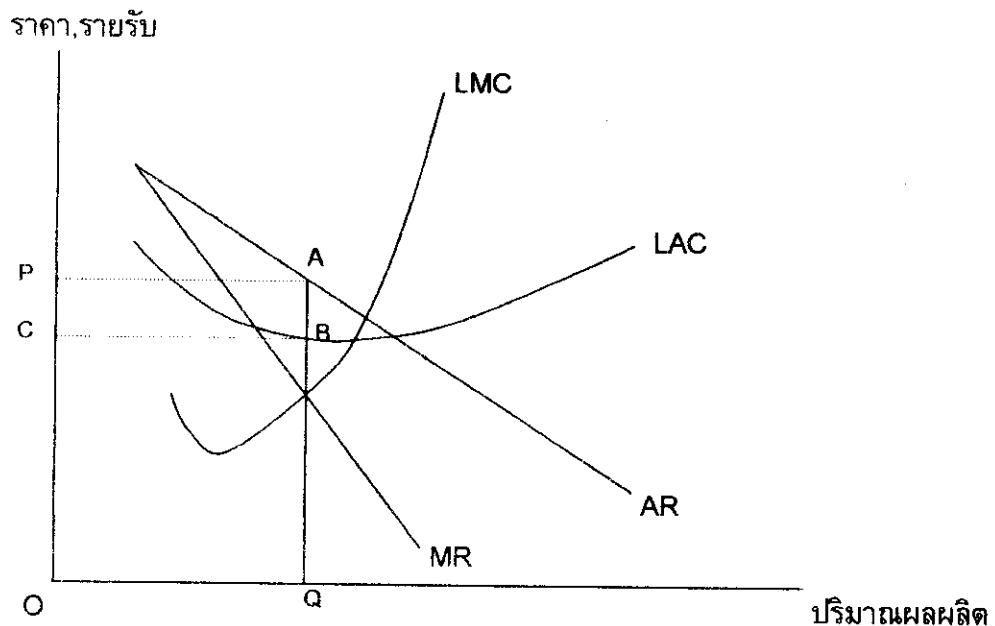
ดังนั้นปริมาณผลผลิต = OQ_1 ราคา = OP_1

แสดงว่าถ้ารัฐบาลเข้ามาควบคุมการผูกขาด จะเป็นผลกิจการนี้ต้องขายราคาถูกลง และมีสินค้าผลิตออกมากจำเป็นมากกว่าการณ์การผูกขาดที่รัฐบาลไม่ควบคุม

ดุลยภาพของผู้ผูกขาดในระยะยาว

ในระยะยาว มีความเป็นไปได้สูงที่ผู้ผูกขาดจะได้กำไรเกินปกติ แต่ก็เป็นไปได้ว่าจะกำไรปกติหรือขาดทุนเข่นกัน

รูปที่ 7.8
ดุลยภาพกรณีกำไรเกินปกติในระยะยาว

จากรูป ปริมาณผลิตที่เหมาะสมอยู่ ณ ระดับที่ $MR=MC$ ดังนั้นผลิต $= OQ$
 ที่ปริมาณผลิต OQ รายรับเฉลี่ย (AR) $= AQ$ ต้นทุนเฉลี่ย (AC) $= BQ$
 ดังนั้น กำไรต่อหน่วย $= AB$ กำไรหักหงส์ $= AB \times OQ$
 $= AB \times CB$
 $=$ พื้นที่สีเหลือง $PABC$

7.3 ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด (Monopolistic Competition)

ลักษณะของตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

- มีผู้ขายจำนวนมาก แต่รายเป็นเพียงส่วนย่อยของตลาด
- สินค้าแตกต่างกัน แต่ใช้แทนกันได้
- ไม่มีอุปสรรคกีดกันการเข้ามาแข่งขัน
- ผู้ซื้อและผู้ขายมีความรอบรู้ในภาวะตลาดค่อนข้างดี

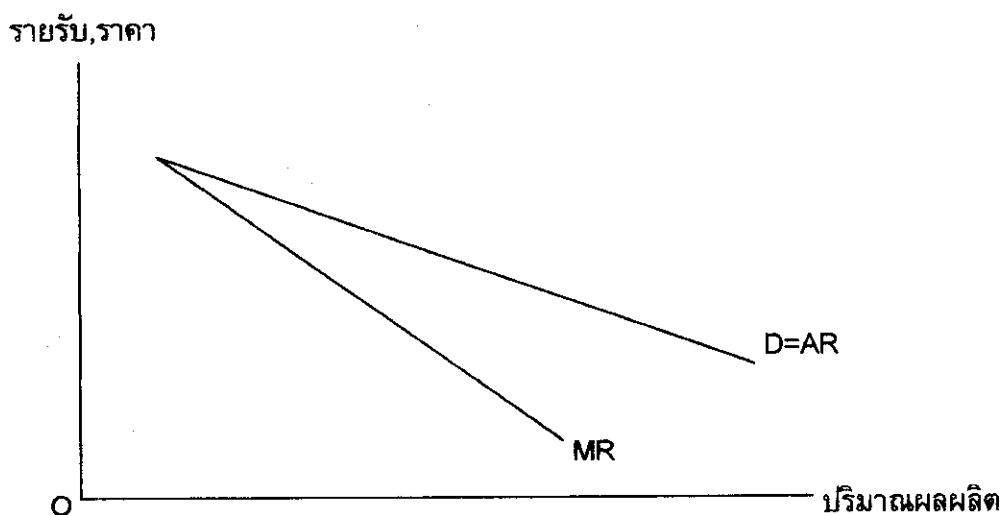
5. ผู้ขายบางรายสามารถทำให้ผู้บริโภคพอใจสินค้าของเขามีเพิ่ม เช่นด้วยการโฆษณา ทำให้เกิดเชื่อใจผู้คนว่าดีระดับหนึ่ง

เส้นอุปสงค์ต่อสินค้าของผู้ขายแต่ละรายในตลาดกึ่งแบ่งขั้นกึ่งผูกขาด

ลักษณะคล้ายเส้นอุปสงค์หรือเส้นรายรับเฉลี่ย (AR) และเส้นรายรับหน่วยสุดท้าย (MR) ในตลาดผูกขาด แต่มีความลาดมากกว่า เพราะอุปสงค์ต่อสินค้าในตลาดกึ่งแบ่งขั้นกึ่งผูกขาด มีความยืดหยุ่นต่อราคามากกว่า

รูปที่ 7.9

เส้นอุปสงค์ของหน่วยธุรกิจในตลาดกึ่งแบ่งขั้นกึ่งผูกขาด

ดูอย่างภาพในระยะสั้น ผู้ผลิตขายสินค้าในตลาดกึ่งแบ่งขั้นกึ่งผูกขาดอาจอยู่ในสถานการณ์ได้ 3 แบบคือ

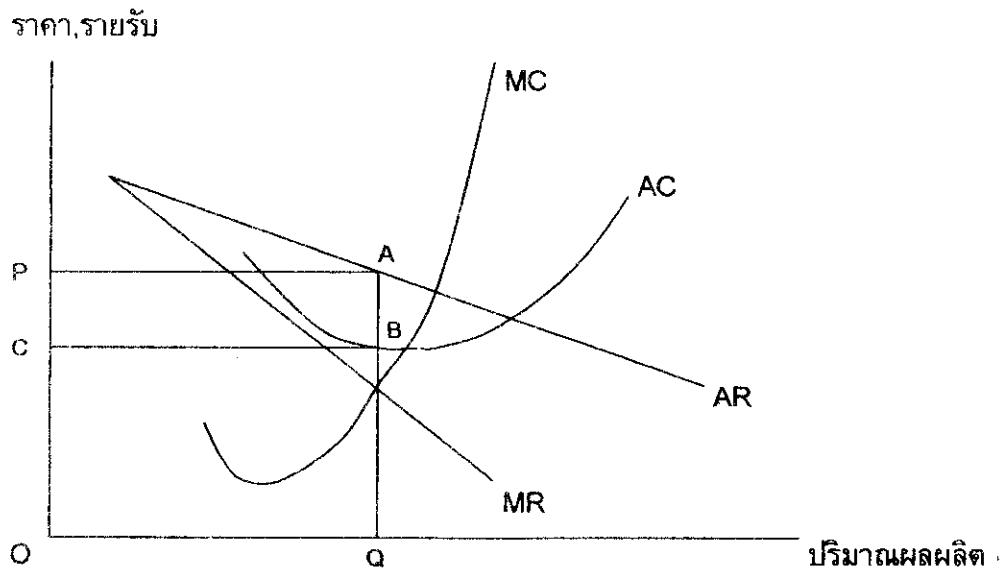
1. กำไรปกติ
2. กำไรปกติ
3. ขาดทุน ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กรณีอย่างคือ
 - 3.1 ขาดทุนแต่ยังดำเนินการผลิตต่อไป

3.2 ขาดทุนและเลิกกิจการ

1. กรณีมีกำไรเกินปอดิ

หน่วยธุรกิจในตลาดกึ่งแบ่งขั้นกึ่งผูกขาดที่ทำการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพและดันทุนเฉลี่ยต่ำ จะมีโอกาสได้กำไรเกินปอดิ ซึ่งก็คือรายรับรวมสูงกว่าต้นทุนรวม

รูปที่ 7.10
ดุลยภาพกรณีกำไรเกินปอดิ

จากรูป ปริมาณผลิตที่เหมาะสมอยู่ ณ ระดับที่ $MR=MC$ ดังนั้นผลิต $= OQ$

ที่ปริมาณผลิต OQ รายรับเฉลี่ย(AR) $=AQ$ ต้นทุนเฉลี่ย(AC) $=BQ$

ดังนั้น กำไรต่อหน่วย $= AB$ กำไรทั้งหมด $= AB \times OQ$

$$= AB \times CB$$

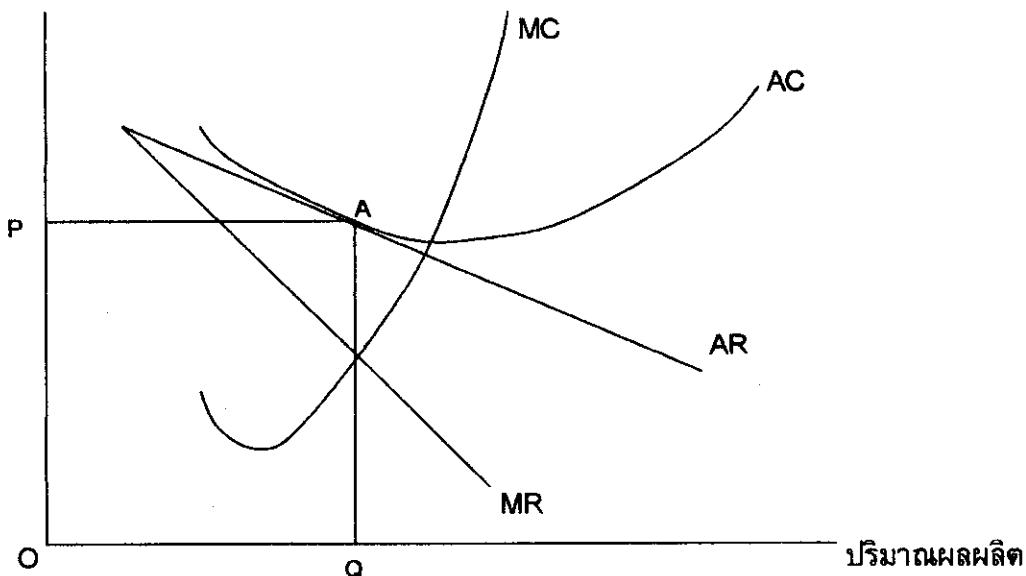
$$= \text{พื้นที่สี่เหลี่ยม } PABC$$

2. กรณีกำไรปอดิ

หน่วยธุรกิจในตลาดกึ่งแบ่งขั้นกึ่งผูกขาดอาจทำการผลิตและได้กำไรทางเศรษฐศาสตร์เท่ากับ 0 หรือได้เพียงกำไรปอดิเท่านั้นในระยะสั้น

รูปที่ 7.11
ดุลยภาพในการผลิตกำไรปกติ

ราคา, รายรับ

จากรูป ปริมาณผลิตที่เหมาะสมอยู่ ณ ระดับที่ $MR=MC$ ดังนั้นผลิต $= OQ$

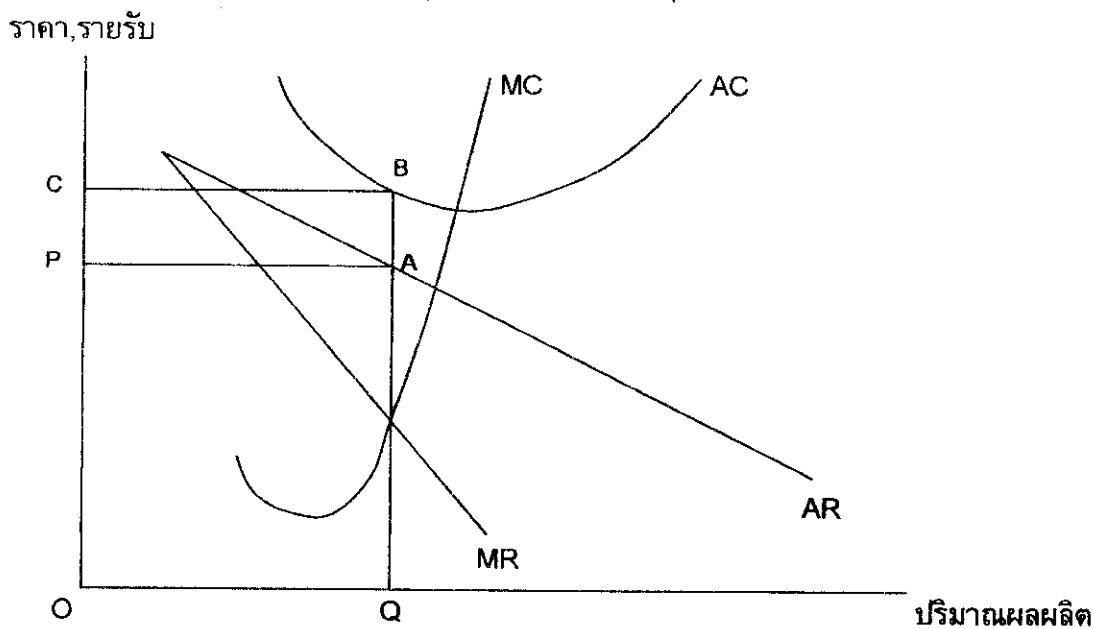
ที่ปริมาณผลิต OQ รายรับเฉลี่ย(AR)= AQ ต้นทุนเฉลี่ย(AC)= AQ

รายรับเฉลี่ย = ต้นทุนเฉลี่ย ดังนั้นกำไร = 0 (มีเพียงกำไรปกติ)

3. การผลิตขาดทุน

หน่วยธุรกิจในตลาดกึ่งแบ่งขั้นกึ่งผูกขาด มีโอกาสที่จะขาดทุนได้ในระยะสั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ ทำให้ต้นทุนต่อหน่วยสูงเกินไปเมื่อเทียบกับราคางานค้าที่ขายได้ แต่เมื่อขาดทุนแล้วหน่วยธุรกิจจะปิดกิจการหรือจะดำเนินการผลิตต่อ ขึ้นกับว่ารายรับเฉลี่ย(AR)ของหน่วยธุรกิจสูงกว่าหรือต่ำกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย(AVC) ถ้ารายรับเฉลี่ยสูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย หน่วยธุรกิจจะทำการผลิตต่อไปแม้จะขาดทุน แต่ถ้าธุรกิจได้รายรับเฉลี่ยต่ำกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย หน่วยธุรกิจนั้นก็จะปิดกิจการ

รูปที่ 7.12
คุณภาพในการผลิตขาดทุน

จากรูป ปริมาณผลิตที่เหมาะสมอยู่ที่ระดับที่ $MR=MC$ ดังนั้นผลิต $= OQ$

ที่ปริมาณผลิต OQ รายรับเฉลี่ย(AR) = AQ ต้นทุนเฉลี่ย(AC) = BQ

ดังนั้น ขาดทุนต่อหน่วย = BA ขาดทุนทั้งหมด = $BA \times OQ$

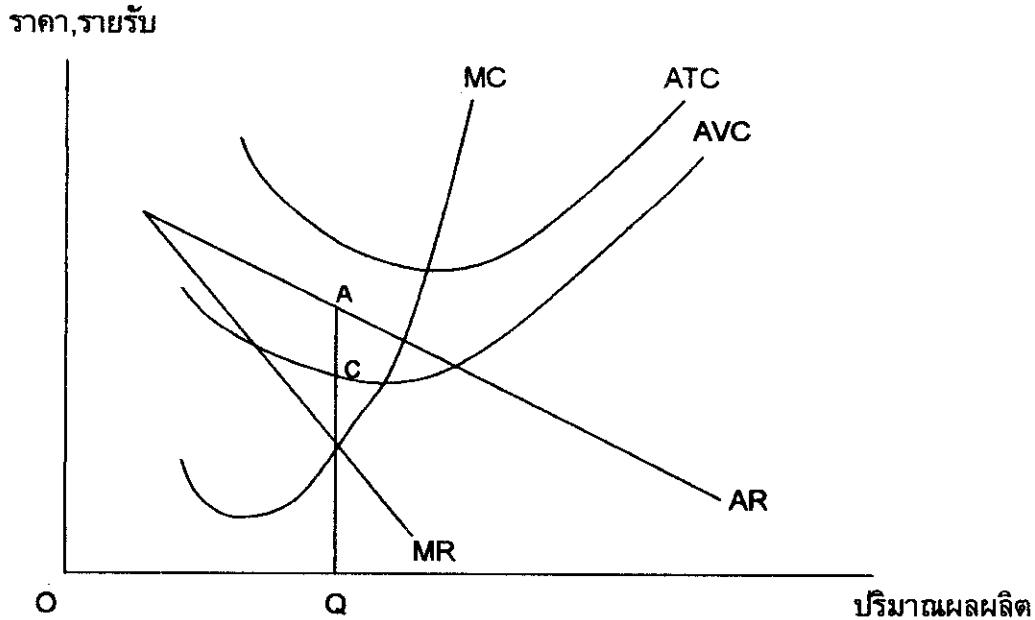
$$= BA \times PA$$

$$= พื้นที่สี่เหลี่ยม PCBA$$

3.1 การผลิตขาดทุนแต่ยังดำเนินการต่อ

เงื่อนไขที่จะทำให้หน่วยธุรกิจที่ขาดทุน จะยังคงทำการผลิตต่อไปโดยไม่ปิดกิจการ ก็คือ ราคาหรือรายรับเฉลี่ย(AR) ต้องสูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย(AVC) ซึ่งเป็นเงื่อนไขเดียวกันกับกรณีของตลาดอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นตลาดที่มีการแข่งขันโคนสมบูรณ์ หรือตลาดผู้寡头การ

รูปที่ 7.13
การณีขาดทุนแต้ยังดำเนินการต่อ

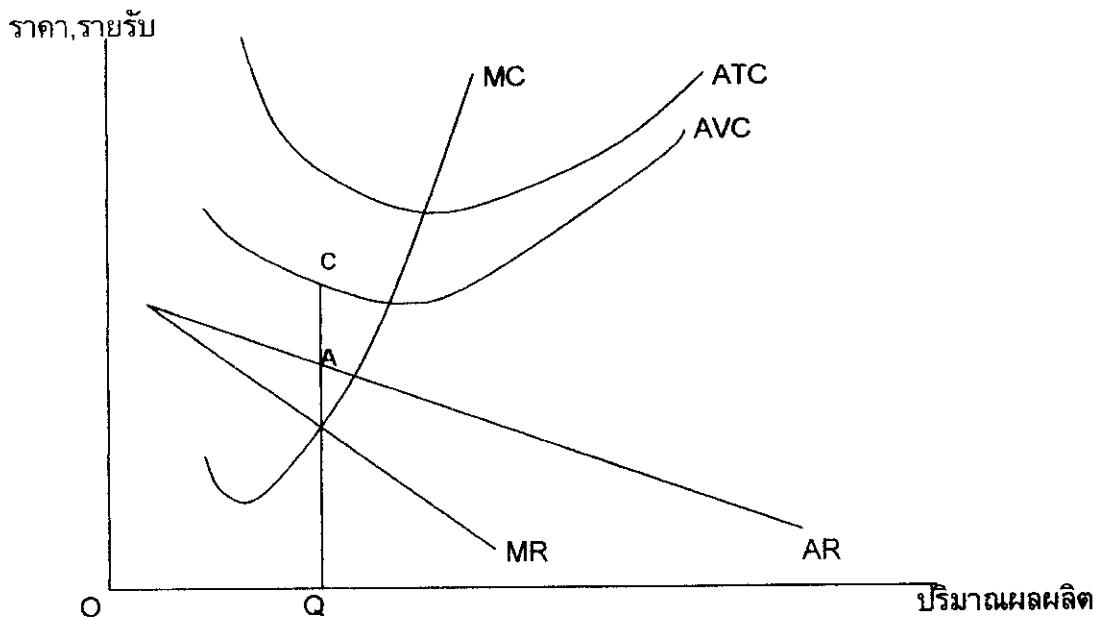

จากรูป ปริมาณผลิตที่เหมาะสมอยู่ ณ ระดับที่ $MR=MC$ ตั้งนั้นผลิต = OQ
ที่ปริมาณผลิต OQ รายรับเฉลี่ย(AR)= AQ ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย(AVC)= CQ
รายรับเฉลี่ย(AR) สูงกว่า ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย(AVC) ตั้งนั้นจึงผลิตต่อไป

3.2 การณีขาดทุนจนต้องปิดกิจการ

ทราบได้ในการทำการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายนั้น ราคานิค้าหรือรายรับเฉลี่ย(AR)
ยังสูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย(AVC) หน่วยธุรกิจก็จะยังคงทำการผลิตต่อไป เพราะรายรับที่ได้
ยังเกินกว่าต้นทุนแปรผัน และสามารถนำไปชดเชยส่วนต้นทุนคงที่ได้ด้วย แต่เมื่อใดที่ราคานิค้าหรือ
รายรับเฉลี่ย (AR) ต่ำกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) หน่วยธุรกิจนั้นก็จะปิดกิจการ ไม่ทำการ
ผลิตต่อไป เนื่องจากความสูญเสียเพราะต้องจ่ายต้นทุนคงที่ในการณีปิดกิจการ จะน้อยกว่าความ
สูญเสียที่เกิดจากการทำการผลิตต่อไป

รูปที่ 7.14
กรณีขาดทุนและปิดกิจการ

จากรูป ปริมาณผลิตที่เหมาะสมอยู่ ณ ระดับที่ $MR=MC$ ดังนั้นผลิต $= OQ$
 ที่ปริมาณผลิต OQ รายรับเฉลี่ย(AR) $=AQ$ ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย(AVC) $=CQ$
 รายรับเฉลี่ย(AR) ต่ำกว่า ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย(AVC) ดังนั้นจึงปิดกิจการ

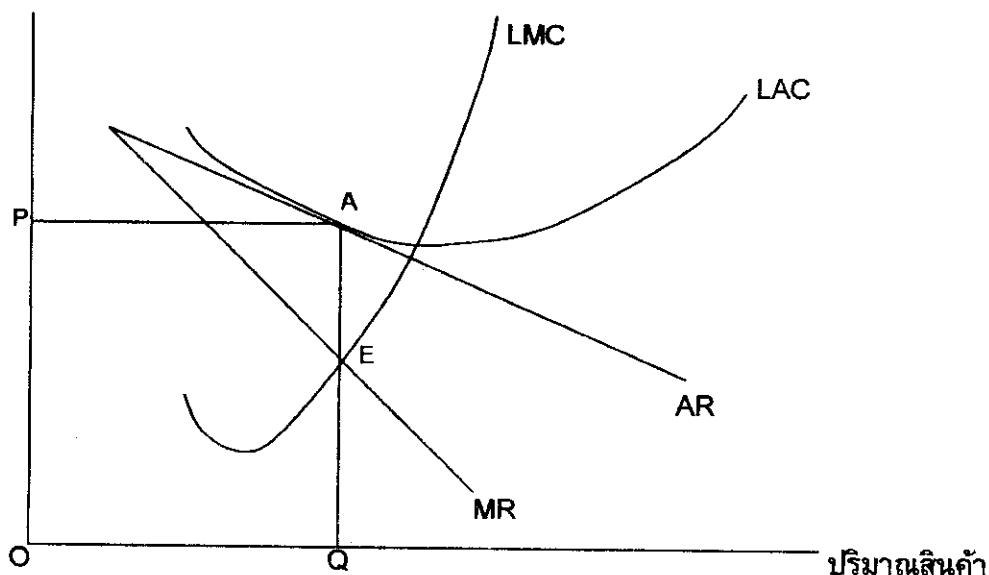
ดุลยภาพในระยะยาว

ในระยะยาว หน่วยธุรกิจที่ผลิตขายในตลาดก็จะแข่งขันกับผู้ขายอื่นๆ ที่มีแต่กำไรมากติดต่อ ก็ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป เช่น ค่าเชื้อเพลิงสูงขึ้น ค่าแรงสูงขึ้น ฯลฯ ทำให้ต้องปรับตัว เช่น ลดต้นทุนโดยการซื้ออุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น หรือปรับปรุงกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ฯลฯ

ในทางกลับกันถ้าหุนนำธุรกิจในตลาดนี้เกิดการขาดทุน ผู้ผลิตบางรายที่มีประสิทธิภาพต่ำกว่ารายอื่น ๆ จะไม่สามารถทนการขาดทุนได้และต้องเลิกกิจการไปก่อน ทำให้ผลผลิตในตลาดมีน้อยลง ราคาสูงขึ้น การขาดทุนลดลงจนหมดไปเหลือแต่กำไรปกติ

รูปที่ 7.15
คุณภาพในระยะยาว

ราคา, รายรับ

จากรูป ปริมาณผลิตที่เหมาะสมอยู่ ณ ระดับที่ $MR=LMC$ ดังนั้นผลิต $=OQ$
ที่ปริมาณผลิต OQ รายรับเฉลี่ย (AR) $=AQ$ ต้นทุนเฉลี่ย (LAC) $=AQ$
รายรับเฉลี่ย = ต้นทุนเฉลี่ย ดังนั้นกำไร = 0 (มีเพียงกำไรปกติ)

7.3 ตลาดผู้ขายน้อยราย(Oligopoly)

ลักษณะของตลาด ตลาดผู้ขายน้อยรายมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. มีผู้ขายจำนวนน้อย
2. สินค้าแตกต่างกัน แต่ใช้ทดแทนกันได้ดี
3. กิจกันไม่ให้มีผู้เข้ามาแข่งขันได้

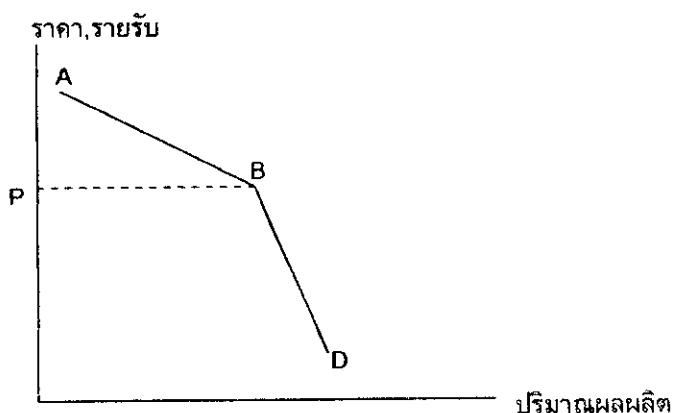
4. มักแข่งขันกันในด้านอื่นมากกว่าด้านราคา (non-price competition) : เช่นแข่งขันด้านโฆษณา ด้านคุณภาพ ด้านบริการ

เส้นอุปสงค์ หรือ เส้นรายรับเฉลี่ย (AR)

เส้นอุปสงค์ในตลาดผู้ขายน้อยรายจะมีลักษณะเป็นเส้นอุปสงค์หักมุม (Kinked Demand Curve) โดยจะหักมุม ณ ราคากลางๆ ดังนี้

รูปที่ 7.16

เส้นอุปสงค์ในตลาดผู้ขายน้อยราย

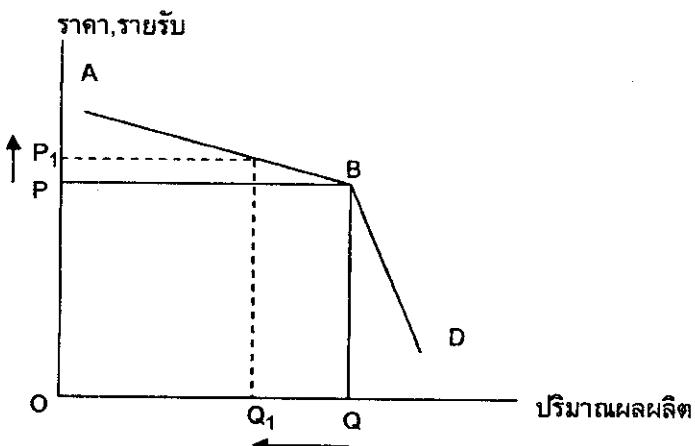

สาเหตุที่เส้นอุปสงค์หักมุม

ในช่วงเหนือราคากลาง เส้นอุปสงค์จะมีลักษณะค่อนข้าง平缓 ซึ่งแสดงว่าอุปสงค์ในช่วงนี้มีความยืดหยุ่นต่อราคามาก เนื่องจากถ้าผู้ผลิตรายใดขึ้นราคากาญจน์กว่าราคากลาง คู่แข่งจะไม่ขึ้นราคามาตาม ทำให้บริษัทรายอื่นได้ประโยชน์จากการลดราคานี้ แต่ถ้าผู้ผลิตรายใดลดราคากลาง คู่แข่งจะไม่ลดราคามาตาม ทำให้บริษัทรายอื่นได้ประโยชน์จากการขึ้นราคากลางนี้

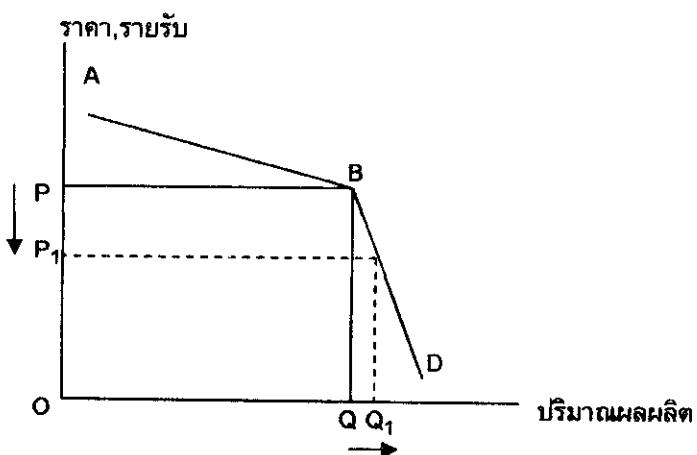
ส่วนในช่วงใต้ราคากลางนั้น เส้นอุปสงค์จะมีลักษณะค่อนข้างชัน ซึ่งแสดงว่าอุปสงค์ในช่วงนี้มีความยืดหยุ่นต่อราคาน้อย เนื่องจากถ้าผู้ผลิตรายใดลดราคากาญจน์กว่าราคากลาง คู่แข่งจะลดราคามาตาม ทำให้บริษัทรายอื่นได้ประโยชน์จากการลดราคากลางนี้ แต่ถ้าผู้ผลิตรายใดลดราคากลาง คู่แข่งจะไม่ลดราคามาตาม ทำให้บริษัทรายอื่นได้ประโยชน์จากการขึ้นราคากลางนี้

รูปที่ 7.17
เส้นอุปสงค์ช่วงหนึ่อราคาตลาด

จากรูป ถ้าหันว่าธุรกิจขึ้นราคาจาก OP เป็น OP_1 จะทำให้ปริมาณขายลดลงมาก จาก OQ 降到 OQ_1 จึงไม่มีหัวยธุรกิจรายได้ที่อยากขึ้นราคากู้งกว่าราคาน้ำดื่ม

รูปที่ 7.18
เส้นอุปสงค์ช่วงใต้ราคาน้ำดื่ม

จากรูป ถ้าหันว่าธุรกิจลดราคาจาก OP เป็น OP_2 ปริมาณขายจะเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย จาก OQ เป็น OQ_2 จึงไม่มีผู้ขายรายได้อยากลดราคาต่ำกว่าราคาน้ำดื่ม

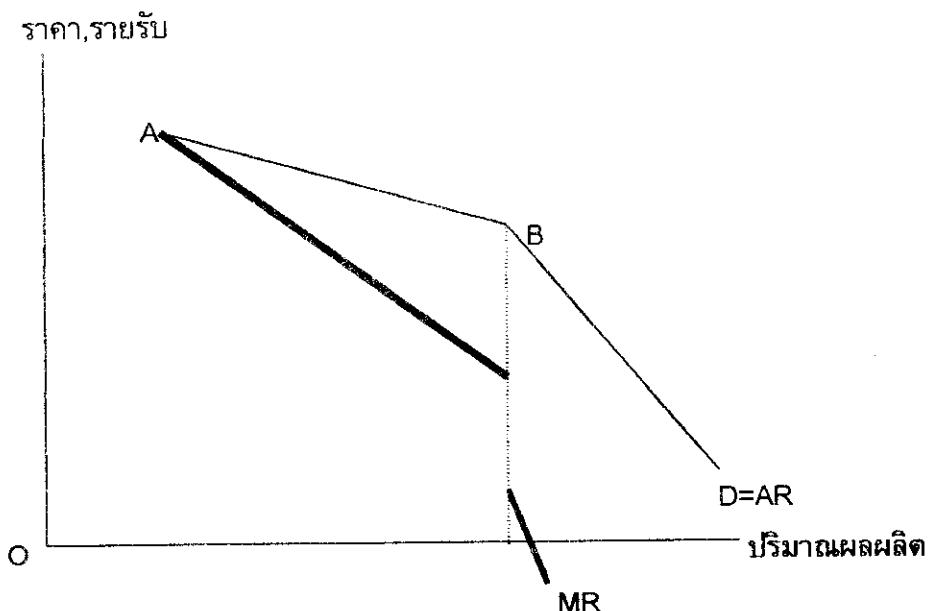
ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าหน่วยธุรกิจที่ผลิตขายในตลาดผู้ขายน้อยราย จะไม่พยายามเปลี่ยนแปลงราคาไปจากราคาตลาด

เส้น MR ในตลาดผู้ขายน้อยราย

ผลจากการที่เส้นรายรับเฉลี่ย (AR) เป็นเส้นหักมุม ณ ราคากลาง ทำให้เส้นรายรับหน่วยสุดท้าย (MR) จะ ขาดตอนตรงช่วงหักมุมนั้น ดังรูปที่ 7.19

รูปที่ 7.19

เส้น MR ในตลาดผู้ขายน้อยราย

ดุลยภาพในตลาดผู้ขายน้อยราย

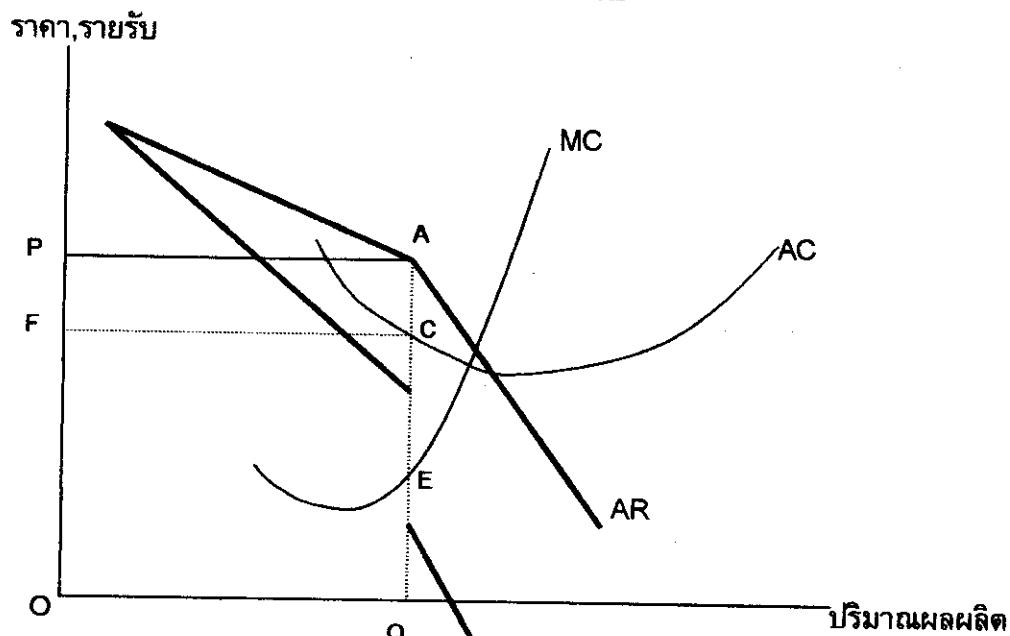
เงื่อนไขที่จะทำให้หน่วยธุรกิจในตลาดผู้ขายน้อยรายอยู่ในภาวะดุลยภาพ ก็คือจะต้องทำการผลิต ณ ระดับที่ต้นทุนหน่วยสุดท้าย(MC) เท่ากับรายรับหน่วยสุดท้าย(MR) และเนื่องจากว่าหน่วยธุรกิจจะกำหนดราคาไม่แตกต่างไปจากราคาตลาดในขณะนั้น MC จึงต้องเท่ากับ MR ตรงช่วงที่ MR ขาดตอนเสมอ ซึ่งจะทำให้ราคา(คูจาก AR)อยู่ที่ราคากลางขณะนั้นพยัคฆ์

แม้ว่ากิจการที่ทำการผลิตในตลาดนี้มักมีแนวโน้มที่จะได้กำไรเกินปอดิ แต่ก็เป็นไปได้ที่จะมีเพียงกำไรปอดิหรืออาจขาดทุนได้

1. การณ์มีกำไรเกินปอดิ

หน่วยธุรกิจในตลาดผู้ขายรายเดียว จะได้รับกำไรเกินปอดิถ้า ณ ระดับการผลิตดูดิภาพนั้น รายรับเฉลี่ย(และรายรับรวม)รวมมีค่ามากกว่าต้นทุนเฉลี่ย(และต้นทุนรวม)

รูปที่ 7.20
กรณ์ได้กำไรเกินปอดิ

MR

จากรูป ปริมาณผลิตที่เท่ากับส่วนของ E (เพราะ $MR=MC$) ดังนั้นผลิต $= OQ$

ที่ปริมาณผลิต OQ รายรับเฉลี่ย(AR) $=AQ$ ต้นทุนเฉลี่ย(AC) $=CQ$

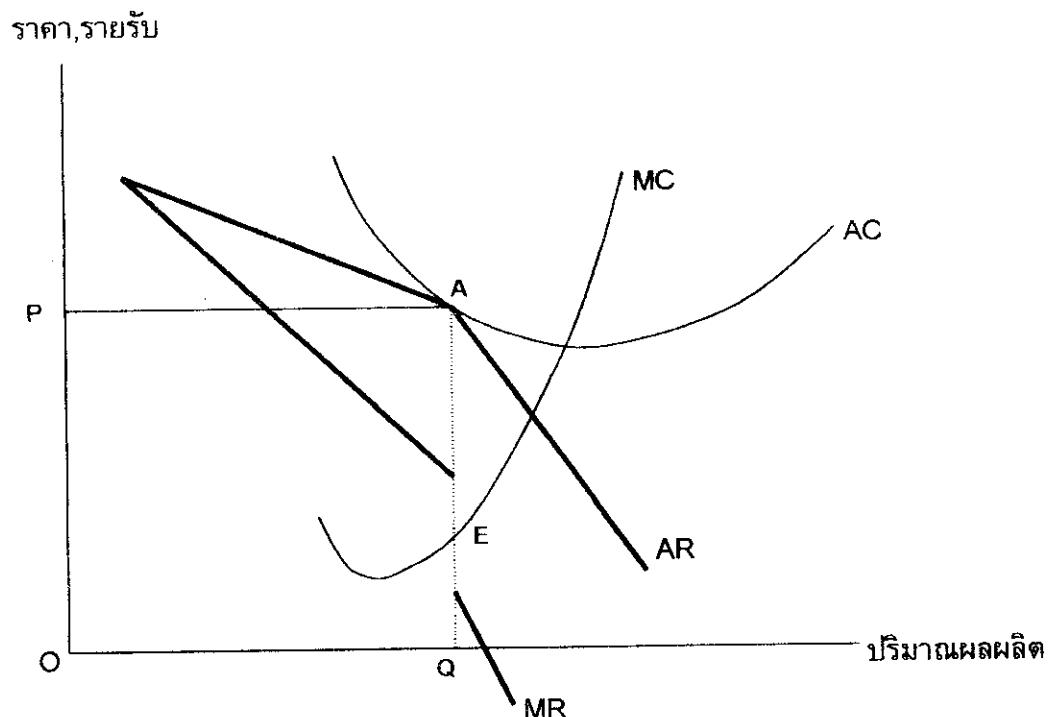
ดังนั้น กำไรต่อหน่วย $= AC$ กำไรทั้งหมด $= AC \times FC$

$=$ พื้นที่สี่เหลี่ยม $PACF$

2. กรณีกำไรปกติ

หน่วยธุรกิจในตลาดผู้ขายน้อยราย จะได้กำไรเพียงแค่กำไรปกติ ถ้าหาก ณ การผลิตระดับดุลยภาพนั้น รายรับเฉลี่ย(และรายรับรวม) เท่ากับต้นทุนเฉลี่ย(และต้นทุนรวม) พอดี

รูปที่ 7.21
ดุลยภาพในกรณีกำไรปกติ

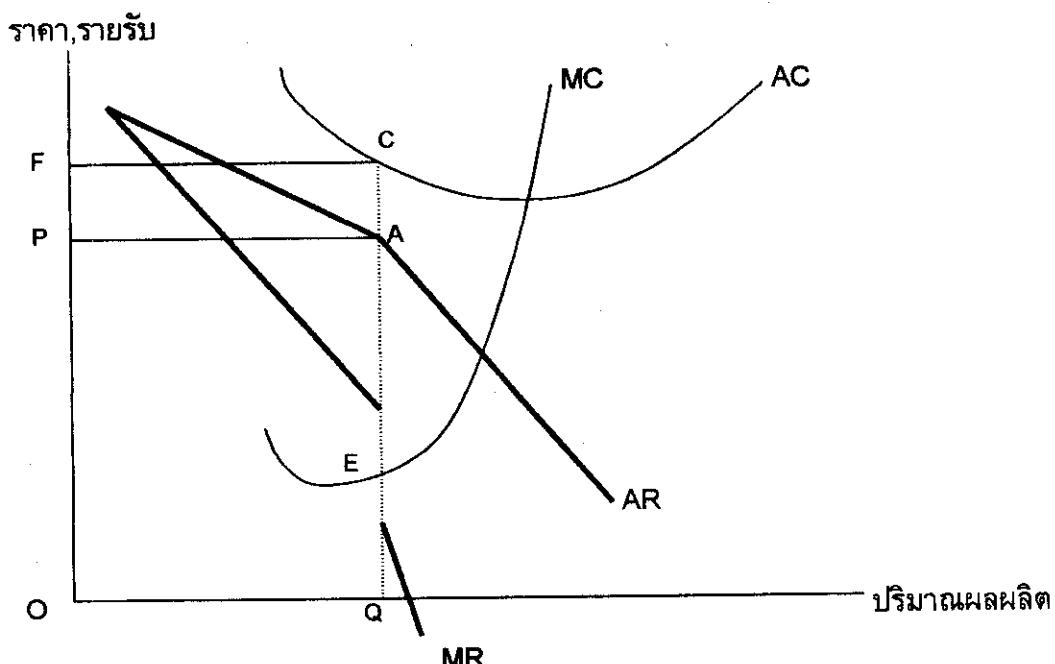

จากรูป ปริมาณผลิตที่เหมาะสมอยู่ที่จุด E (เพราะ $MR=MC$) ดังนั้นผลิต $= OQ$
ที่ปริมาณผลิต OQ รายรับเฉลี่ย(AR) $=AQ$ ต้นทุนเฉลี่ย(AC) $=AQ$
ดังนั้นกำไรต่อหน่วย $= 0$ มีแต่กำไรปกติ

3. การเสียขาดทุน

หน่วยธุรกิจในตลาดที่มีผู้ขายนโยบายจะประสบปัญหาการขาดทุน ถ้าหาก ณ ระดับ การผลิตดุลยภาพนั้น รายรับเฉลี่ย(และรายรับรวม)ต่ำกว่าต้นทุนเฉลี่ย(และต้นทุนรวม)

รูปที่ 7.22
การเสียขาดทุน

จากรูป ปริมาณผลิตที่เหมาะสมอยู่ที่จุด E (เพรา $MR=MC$) ดังนั้นผลิต $= OQ$
ที่ปริมาณผลิต OQ รายรับเฉลี่ย(AR) $=AQ$ ต้นทุนเฉลี่ย(AC) $=CQ$
ตั้งนั้นเจําขาดทุนต่อหน่วย $= CA$ และขาดทุนทั้งหมด $= CA \times PA$
 $=$ พื้นที่สี่เหลี่ยม $PFCA$

พฤติกรรมการกำหนดราคางาน

เนื่องจากมีผู้ขายจำนวนน้อย การแข่งขันด้านราคาจะส่งผลกระทบทางลบต่อผู้ขายทุกราย ทำให้หน่วยธุรกิจในตลาดที่มีผู้ขายน้อยรายไม่นิยมแข่งขันกันด้านราคา และมักใช้วิธีต่อไปนี้ในการกำหนดราคางาน ซึ่งทุกหน่วยธุรกิจในตลาดจะใช้เป็นหลักในการตัดสินใจ

- ถ้าหน่วยธุรกิจในตลาดผู้ขายน้อยรายมีขนาดใกล้เคียงกัน การกำหนดราคางาน มักนิยมใช้วิธีรวมหัวกันตกลงราคา (Collusion) หรือรวมหัวกันผูกขาด ทั้งโดย เปิดเผยและไม่เปิดเผย ซึ่งนอกจากตกลงกันเรื่องราคาแล้ว จำเป็นจะต้องตกลงเรื่อง จำกัดปริมาณผลิตด้วย เพื่อให้ราคากลุ่มนี้ระดับสูงได้
- ถ้าหน่วยธุรกิจบางรายในตลาดมีขนาดใหญ่กว่า หรือมีส่วนแบ่งตลาดมากกว่าราย อื่นอย่างชัดแจ้ง การกำหนดราคางานมักเป็นแบบตั้งราคามาตามผู้นำ โดยการที่ ผู้ขายรายย่อยจะถือว่าผู้ผลิตรายใหญ่นั้นเป็นผู้นำด้านราคา(Price Leader) ถ้าราย ใหญ่ตั้งราคาอย่างไร รายย่อยก็จะตั้งราคามาตามนั้น